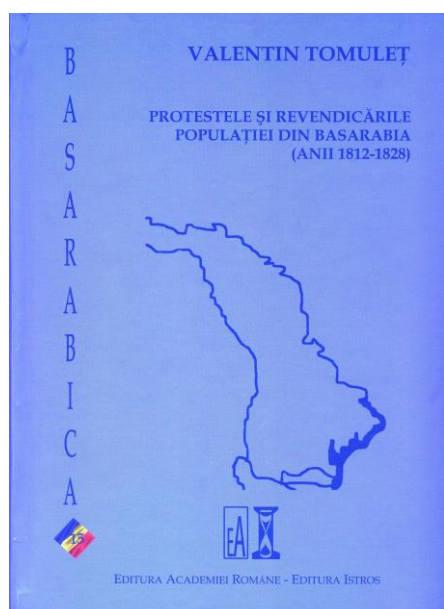

TOMULEȚ Valentin. *Protestele și revendicările populației din Basarabia (anii 1812-1828). Ediția a II-a, revăzută și adăugită.* București-Brăila: Editura Academiei Române – Editura Istros, 2019, 610 p. (42,2 c.a.) ISBN 978-973-27-3116-1; ISBN 978-606-654-349-1.

S-au scurs deja 13 ani de la publicarea primei ediții a acestei lucrări¹, semnate de istoricul Valentin Tomuleț, profesor universitar la Departamentul Istoria Românilor, Universală și Arheologie, Facultatea de Istorie și Filozofie a Universității de Stat din Moldova. Cartea a devenit raritate chiar și pentru unele biblioteci, iar necesitatea unei noi ediții a fost dictată nu doar de numărul limitat, demult epuizat al tirajului, dar și de însemnătatea incontestabilă a tematicii abordate de autor, în special dacă o privim prin prisma zilelor de astăzi, când am sărbătorit și mai sărbătorim Centenarul unirii Basarabiei cu Patria Mamă și formarea României întregite.

La sfârșitul anului 2019, Editura Academiei Române (București) și Editura Istros (Brăila) au scos de supt tipar, în cadrul prestigioasei colecții *BASARABICA* (colecție îngrijită de academicianul Victor Spinei și profesorul Ionel Cândea, membru corespondent al Academiei Române) ce-a de-a doua ediție, revăzută și adăugită, a lucrării istoricului Valentin Tomuleț *Protestele și revendicările populației din Basarabia (anii 1812-1828)*, aceasta fiind a 15 lucrare publicată în cadrul acestei colecții.

Spre deosebire de prima ediție, lucrarea de față are un titlu mai concret, accent punându-se nu pe materialul documentar, care se regăsește în partea a doua a lucrării, însă mai mult pe cel analitic – monografic, care a fost extins și completat cu noi materiale prețioase de arhivă.

Lucrarea poartă un caracter polemic excesiv, autorul combătând cu vehemență, în baza unui vast material inedit documentar, depistat din mai multe fonduri de arhivă, mai multe teze expuse în istoriografia sovietică moldovenească. Caracterul conflictual, negat în istoriografia oficială sovietică, al relațiilor dintre autoritățile imperiale ruse și băștinași, nuanțat de autor în discursul său științific, reprezintă, de fapt, o abordare nouă în istoriografia din Republica Moldova, constatare argumentată prin faptul că în ultimele decenii nu au mai apărut lucrări științifice axate pe această tematică, ea fiind considerată epuizată.

Autorul a ales ca obiect al investigației un segment cronologic extrem de important și actual pentru istoria regiunii – perioada așa-numitei autonomii limitate și provizorii a Basarabiei în componența Imperiului Rus (1812-1828).

În lucrare este demonstrat caracterul tensionat al relațiilor dintre noile autorități regionale și imperiale și populația băștinașă a Basarabiei, autorul construindu-și narațiunea, în special în partea a doua a lucrării, ca pe o „cronică” a protestelor și revendicărilor populației din acești ani, punând, în acest scop, în circuitul științific 1502 documente inedite (6 publicate anterior) culese doar dintr-un singur fond al ANRM – Fondul 2 (*Cancelaria Guvernatorului Basarabiei / 1812-1917*).

Studiul monografic, bine gândit, este structurat în cinci capitole în care sunt supuse analizei remanierele administrative ale autorităților imperiale, tendințele politicii fiscale și sociale din provincie în primele decenii după anexare, precum și stările sociale ale populației din mediul rural, fiind evidențiat raportul dintre statutul social al contribuabilului și mărimea dărilor și impozitelor la care acesta era impus.

În politica promovată de autoritățile imperiale în Basarabia, profesorul Valentin Tomuleț distinge, convențional, două perioade de bază.: 1812-1818 și 1819-1828, ținându-se cont de împărțirea administrativ-teritorială a Basarabiei de la 1818 și de încercările administrației ținutale de a reglementa relațiile dintre moșieri și țărani în baza prevederilor Proiectului Regulamentului din 1819. Prima cuprinde intervalul de timp 1812-1818 – când regiunii i se acordă un statut preferențial, cel de autonomie limitată și provizorie, adoptat prin Regulamentul organizării administrative a regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818, caracterizat prin măsurile întreprinse de autoritățile imperiale în vederea înzestrării moșierilor străini, în special a celor alojeni, din

¹ Prima ediție a lucrării a se vedea: Valentin Tomuleț. *Cronica protestelor și revendicărilor populației din Basarabia (1812-1828)*, Vol. I-II. Chișinău: CEP USM, 2007, 218+404 p. ISBN: 978-9975-70-452-6

guberniile ruse, dar și a celor locali cu proprietăți funciare, precum și în scopul atragerii în regiune a negustorilor bogați din străinătate și a coloniștilor străini, de diferite etnii, pentru a popula ținuturile de sud ale provinciei. Cea de-a doua perioadă cuprinde anii 1818-1828, când, deși Basarabia beneficia de statutul de autonomie, în provincie este pusă în aplicare legislația rusă și se întreprind măsuri concrete în vederea rezolvării mai multor probleme de ordin social, inclusiv a celei țărănești. Procesele și evenimentele ce au derulat în această perioadă vin să argumenteze cele spuse de autor în Capitolul de bază (V) al lucrării – *Protestele și revendicările populației din Basarabia în anii 1812-1828*, în care este analizat în detaliu caracterul protestelor și revendicărilor diferitor categorii sociale rurale și urbane, dictate de fiscalitatea excesivă și abuzurile moșierilor, ale administrației imperiale și ale armatei ruse de ocupație. La o asemenea divizare s-a ținut cont de împărțirea administrativ-teritorială a Basarabiei de la 1818 și de încercările administrației ținutale de a reglementa relațiile dintre moșieri și țărani în baza prevederilor Proiectului Regulamentului din 1819. Această periodizare i-a permis autorului să analizeze protestele și revendicările populației pe ținuturi, având la bază documentele care confirmă statutul juridic al diferitor categorii sociale din Basarabia în această perioadă de timp.

Ultimul capitol (*Mentalitatea moșierului și a țăranelor basarabeane în primele decenii după anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru la Rusia*), un interesant studiu de caz, reflectă conflictul dintre locuitorii târgului (satului) Lăpușna și moșierii Iordache și Sandulache Tomuleț, care au schimbat moșiile sale din Moldova de peste Prut cu moșii din Basarabia, inclusiv Lăpușna, după care sătenii au fost impuși unui nou sistem de impozitare. În cadrul conflictului se face tot mai evidentă diferența dintre mentalitatea acestor două stări sociale. Autorul descrie destul de ilustrativ modalitatea de contestare a impozitelor impuse locuitorilor de către proprietarii funciari – frații Tomuleț, în special utilizarea vechiului drept moldovenesc de târgoveț, oameni dependenți de domnie.

Ideile de bază ale lucrării ce derivă din cele 1502 documente, publicate în Compartimentul doi al lucrării, vin să demonstreze, destul de convingător, că numărul mare de plângeri adresate de către locuitorii Basarabiei Guvernatorului civil al Basarabiei combat tezele expuse în istoriografia sovietică, potrivit cărora „jugul feudal în timpul dominației otomane era mult mai greu” și că protestele țăranilor nu au avut un caracter național, ci unul social, fiind îndreptate împotriva boierimii locale. În plus, autorul evidențiază unele modalități de triere și selectare dubioasă a documentelor istorice în funcție de interesele de moment, înainte de toate de ordin politic, expuse în istoriografia sovietică.

Partea a doua a lucrării conține rezumatul celor 1502 documente, în fond inedite, depistate doar dintr-un singur fond arhivistic – Fondul 2 (*Cancelaria Guvernatorului Basarabiei / 1812-1917*) al Arhivei Naționale a Republicii Moldova, care reflectă protestele și revendicările populației din Basarabia în perioada de timp cercetată.

Volumul se încheie cu mai multe anexe ce au menirea să ajute cititorul să înțeleagă schimbările de ordin administrativ ce au avut loc în regiune în această perioadă de timp, varietatea funcționarilor publici din cele mai importante instituții regionale și imperiale, urmate de un indice antroponomic și toponimic. Spre deosebire de prima ediție, cea de-a doua ediție a lucrării este destul de bine ilustrată, incluzând: hărți de epocă, fotografii, cărți poștale, sigilii și pecete, diagrame (majoritatea fiind redată color), facsimile ale celor mai importante documentele etc.

Lucrarea a fost apreciată de specialiștii în domeniu chiar la apariția ei, fapt atestat de cele câteva recenzii apărute pe parcursul anilor atât în Republica Moldova, cât și în România².

În concluzie constatăm că monografia profesorului universitar Valentin Tomuleț, unul dintre cei mai buni cunoscători ai istoriei Basarabiei sub stăpânirea Imperiului Rus, constituie o etapă importantă în relansarea studiilor privind istoria socială a Basarabiei în secolul al XIX-lea și poate servi drept instrument de lucru atât pentru cercetători, studenți, profesori, cât și pentru cititorul simplu interesat de istoria locală.

Demir DRAGNEV, doctor habilitat, profesor universitar, membru corespondent al AȘM, Institutul de Istorie, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării

² Dinu Poștarencu. *Cronica protestelor și revendicărilor populației din Basarabia (1812-1828)* de Valentin Tomuleț (Chișinău, 2007). În: *Destin Românesc (serie nouă). Revistă de istorie și cultură* (Chișinău), 2008. An III (XIV), nr.1 (53), p.141-142; Ion Chirtoagă. O lucrare de valoare dedicată protestelor și revendicărilor populației din Basarabia. În: *Pergament. Anuarul arhivelor Republicii Moldova. X-XI. 2007-2008* (Chișinău), 2008, p.242-245; Virgil Păslariuc. Valentin Tomuleț. *Cronica protestelor și revendicărilor populației din Basarabia (1812-1828)*, vol. I, 218 p.; vol. II, 404 p. Chișinău, CEP USM, 2007. În: *Pontes review of south east European studies. Vol.V*, Chișinău, 2009, p. 307-314; Mihai-Cristian Amărieuței. O cronică a protestelor populației din Basarabia la începutul secolului al XIX-lea. În: *Revista Română* (Iași), 2009, nr.1(55), p.43.